

УДК 343.985:343.71

Запотоцький А. П. – кандидат юридичних наук, здобувач наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ТИМЧАСОВОГО ДОСТУПУ ДО РЕЧЕЙ І ДОКУМЕНТІВ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА

Висвітлено особливості тимчасового доступу до речей і документів під час досудового розслідування злочинів у сфері будівництва. Виокремлено можливі предмети тимчасового доступу до речей і документів у злочинах цієї категорії. Розглянуто процесуальний порядок і тактику його проведення.

Ключові слова: злочин, будівництво, документи, фальсифікація, незаконне заволодіння, грошові кошти.

Злочини у сфері будівництва часто вирізняються підвищеною суспільною небезпекою, оскільки посягають на суспільні відносини, що виникають в економічній сфері, підриваючи авторитет окремих органів виконавчої влади, службові особи яких їх здебільшого вчиняють. Практика свідчить, що злочини у сфері будівництва спричинені прогалинами в організації будівельного виробництва, його фінансуванні, обліку виконуваних робіт й оплаті праці робітників. З огляду на зазначене, докази цієї злочинної діяльності слід шукати в документації, пов'язаній із будівельною організацією.

У наукових працях В. П. Бахіна, Р. С. Белкіна, А. Ф. Волобуєва, В. І. Галагана, А. В. Іщенка, Н. С. Карпова, О. Н. Колесніченка, В. О. Коновалової, О. Є. Користіна, В. С. Кузьмічова, В. В. Лисенка, В. К. Лисиченка, Є. Д. Лук'янчикова, Г. А. Матусовського, Д. Й. Никифорчука, Ю. Ю. Орлова, В. Л. Ортинського, М. А. Погорецького, О. П. Снігерьова, С. М. Стахівського, В. В. Тіщенко, М. П. Стрельбицького, Л. Д. Удалової, П. В. Цимбала, С. С. Чернявського, В. Ю. Шепітька розглянуто окремі аспекти розслідування злочинів у сфері будівництва. Проте низка питань

щодо протидії цим злочинам залишається недостатньо дослідженою, зокрема значення тимчасового доступу до речей і документів під час розслідування аналізованих злочинів.

На підставі результатів вивчення кримінальних проваджень злочинів цієї категорії можна стверджувати, що тимчасовий доступ до речей і документів проводять на різних етапах досудового розслідування. Ознайомлення під час тимчасового доступу до речей і документів із бухгалтерськими, технічними документами й документами відділу кадрів є одним із найефективніших методів перевірки та пошуку значущої інформації. Тому визначення кола цих документів має важливе практичне значення. Однак на практиці часто постають проблеми під час проведення тимчасового доступу до речей і документів, чим і зумовлена актуальність обраної теми.

Метою статті є аналіз особливостей тимчасового доступу до речей і документів під час досудового розслідування злочинів у сфері будівництва, визначення предмета тимчасового доступу до речей і документів, процесуального порядку й тактики проведення в кримінальних провадженнях цієї категорії.

Відповідно до ч. 1 ст. 159 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України, тимчасовий доступ до речей і документів полягає в наданні стороні кримінального провадження особою, у володінні якої перебувають такі речі й документи, можливості ознайомитися з ними, виготовити їхні копії та вилучити їх (здійснити їх виїмку). Тимчасовий доступ до електронних інформаційних систем або їх частин, мобільних терміналів систем зв'язку здійснюють шляхом зняття копії інформації, наявної в таких електронних інформаційних системах або їх частинах, мобільних терміналах систем зв'язку, без їх вилучення [1].

Тимчасовий доступ до речей і документів має спільні ознаки з іншими заходами забезпечення кримінального провадження. Учені В. Я. Тацій, Ю. М. Groшевий, А. Р. Туманянц та інші зазначають, що заходи забезпечення кримінального провадження мають процесуальний характер, урегульовані кримінальним процесуальним законом, а тому є складовою кримінально-процесуальної форми; підстави, межі й порядок їх застосування детально регламентовано законом; їх мета – забезпечення належного порядку кримінального провадження, його дієвості; вони мають виражений примусовий характер, який залежить не від порядку реалізації цих заходів, а від їх

законодавчої моделі. Водночас заходи забезпечення кримінального провадження мають виключний характер, коли в інший спосіб публічні завдання кримінального провадження виконати неможливо; дозвіл на їх застосування надає слідчий суддя, суд [2, с. 249; 3, с. 256]. Науковці тимчасовий доступ до речей і документів відносять до групи заходів забезпечення кримінального провадження, спрямованих на встановлення обставин кримінального правопорушення [3, с. 258], які забезпечують отримання засобів доказування [4, с. 165] та збирання й перевірку доказів [5, с. 293].

Мета тимчасового доступу до речей і документів, відповідно до КПК України, полягає в забезпеченні дієвості провадження, тобто можливості виконувати завдання, на що й спрямовано кримінальне провадження [6, с. 306]. Вищий спеціалізований суд України в п. 9 Узагальнення судової практики щодо розгляду слідчим суддею клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження з розгляду цивільних і кримінальних справ від 7 лютого 2014 року зазначає, що часто органи досудового розслідування намагаються досягти мети – збирання доказів, яка заходам забезпечення кримінального провадження не властива. Збирання доказів, зокрема речових, відбувається через інститут слідчих дій (вилучення під час огляду, проведення обшуку). Можливість отримання речових доказів шляхом проведення тимчасового доступу до речей і документів надають як виняток, коли неможливо провести слідчі (розшукові) дії для цього [7].

Тому, на нашу думку, основною метою проведення тимчасового доступу до речей і документів під час досудового розслідування злочинів у сфері будівництва є створення для сторін кримінального провадження процесуальної можливості збирати докази. Під час цієї процесуальної дії слідчий може ознайомитись із певними фінансовими документами, які мають значення для встановлення обставин злочинів у сфері будівництва, і виготовити їх копії. Якщо наявна реальна загроза зміни або знищення документів, то слід здійснити їх виїмку. Якщо такої загрози немає, доцільно провести відповідні слідчі дії – огляд чи обшук, під час яких за потреби вилучити оригінали документів.

Також для ефективного досудового розслідування злочинів у сфері будівництва необхідно визначити можливий предмет

тимчасового доступу до речей і документів у цій категорії злочинів. У КПК України не передбачено чіткого переліку об'єктів, до яких може бути надано тимчасовий доступ. Законодавець у п. 6 ч. 2 ст. 160 Кодексу зазначає, що в клопотанні про тимчасовий доступ до речей і документів щодо речей і документів, які містять охоронювану законом таємницю, має бути обґрунтована можливість використання як доказів відомостей, що в них містяться, і неможливість в інший спосіб довести обставини, які передбачено довести за допомогою цих речей і документів.

У статті 162 КПК України визначено відомості, які належать до охоронюваної законом таємниці: 1) інформація, що знаходиться у володінні засобу масової інформації або журналіста й надана їм за умови нерозголошення авторства чи джерела інформації; 2) відомості, які можуть становити лікарську таємницю; 3) відомості, які можуть становити таємницю вчинення нотаріальних дій; 4) конфіденційна інформація, зокрема така, що містить комерційну таємницю; 5) відомості, які можуть становити банківську таємницю; 6) особисте листування особи й інші записи особистого характеру; 7) інформація, яка знаходиться в операторів і провайдерів телекомунікацій, про зв'язок, абонента, надання телекомунікаційних послуг, зокрема отримання послуг, їх тривалості, змісту, маршрутів передавання тощо; 8) персональні дані особи, що знаходяться в її особистому володінні або в базі персональних даних, яка належить володільцю персональних даних; 9) державна таємниця.

Також у ст. 161 КПК України визначено речі й документи, до яких заборонено доступ: листування або інші форми обміну інформацією між захисником і його клієнтом або будь-якою особою, що представляє його клієнта, у зв'язку з наданням правової допомоги; об'єкти, які додані до такого листування або інших форм обміну інформацією.

Предметом тимчасового доступу до речей і документів під час розслідування злочинів у сфері будівництва переважно є договірні, проектно-технічна, кошторисна й виробнича документація. Також надають тимчасовий доступ до документів, які містять інформацію про зв'язок, абонента, надання телекомунікаційних послуг, зокрема отримання послуг, їх тривалість, зміст, маршрути передавання тощо.

Речі та документи, з якими ознайомлюються або які вилучають (за наявності достатніх підстав) у межах розслідування злочинів у сфері будівництва можна розподілити на такі групи:

- матеріали контролюючих органів, у яких зафіксовано факти порушення законодавства (акти відомчих перевірок, протоколи про вчинені за певний період адміністративні порушення, розрахунки розміру завданої шкоди тощо);

- документація, у якій міститься інформація про замовлення чи виконання земельних і будівельних робіт (договори про виконання земельних чи будівельних робіт, акти виконання робіт, банківські виписки, що підтверджують факт сплати, товарно-транспортні накладні тощо);

- акти списання матеріалів на: а) утрати під час їх приймання та зберігання (злочинці занижують у документах дані про будівельні матеріали під час їх приймання від постачальників, видаючи це як недостачу вантажу, наднормативний бій цегли, шиферу, скла, псування лаків і фарб, будівельного лісу); б) будівництво тимчасових будинків і споруд (з метою приховування крадіжки матеріалів викрадачі інколи включають у загальну вартість виконаних робіт вартість матеріалів, які було тимчасово використано на будівництві. Ці матеріали підлягають вилученню із загальної вартості й повинні бути зазначені в документах окремо, після підсумкового числового показника. Трапляються випадки, коли в документах ідеться про витрату матеріалів на тимчасові будівлі, передбачені проектом і кошторисно-фінансовими розрахунками, а насправді на їх спорудження матеріалів було затрачено менше або взагалі не витрачено. За такого способу крадіжок у документах наявні розбіжності між затратою матеріалів на побудову тимчасових споруд і кількістю зданих на склад матеріалів після розбирання цих споруд; в) акти списання матеріалів після розбирання будівель та споруд (невраховані матеріали, покрівлю, стовпи, металеві труби й інші матеріали). До того ж, нерідко зловмисники для проведення робіт дорогі матеріали замінюють дешевшими [8];

- звітні документи, у яких завищено обсяг виконаних робіт або які фактично не було виконано (це надає можливість списувати в матеріальних звітах і викрадати будівельні матеріали. Такий спосіб розкрадання зловмисники застосовують

з метою приховання нестачі, що виникла у зв'язку з раніше вчиненим розкраданням);

– звіти, у яких інколи занижують вихід готової продукції, наприклад, попиляного лісу й будівельних деталей, що створює резерв для викрадення. Крадіжки в переробних підприємствах найчастіше вчиняють за участі завідувача складу будівельної організації, яка відпускає матеріали для переробки й отримує перероблену продукцію;

– документація про облік або приймання матеріальних цінностей. Так, розкрадачі оперують не тими одиницями вимірювань, що відображені в документах постачальника. Наприклад, тонколистову кувальну сталь, що відвантажують із промислових підприємств за вагою, прибуткують за листами, завищуючи їхню товщину. Так зменшується кількість фактично отриманих листів, хоча вага, зазначена постачальником й одержувачем, збігається. Також можливе неправильне замірювання кубатури лісу, недоваження матеріалів, пересортування. Покрівельне залізо, шифер, фанеру, облицювальні кахлі, які слід видавати на вагу, переводять у квадратні чи погонні метри [9];

– рахунки за начебто придбані матеріали в торговому підприємстві. Оформлені фіктивні рахунки за начебто придбані матеріали, а саме надлишки матеріалів на будівельних складах і коморах утворюються внаслідок не оприбуткованої частини матеріалів, раніше виданих для проведення робіт і повернутих на склад. Будівельна організація перераховує магазину кошти за ці матеріали, які вилучають і присвоюють;

– рахунки між підрядною та субпідрядною організаціями щодо виготовлення або заготівель матеріалів, а також стосовно виконання різних будівельних і монтажних робіт. Ці розкрадання полягають у тому, що грошові кошти однієї будівельної організації викрадають в іншій будівельній організації, куди їх переводять за безготівковим розрахунком відповідно до підробленого договору чи угоди. В іншій будівельній організації, якій перераховано гроші, їх викрадають шляхом застосування типових для будівельних організацій засобів – шляхом підробок у нарядах, із залученням інших осіб для здійснення розкрадання або як співучасників [10];

– договори субпідряду (укладання договорів субпідряду із фіктивними фірмами, тобто «фірмами-одноденками» із завищеною

документацією щодо зарплат виплатою неповного обсягу коштів. Зазначені фірми після виконання замовлення на будівництво закриваються, а організатор отримує свій прибуток [11];

– документи, які містять інформацію про зв'язок, абонента, надання телекомунікаційних послуг, зокрема отримання послуг, їх тривалість, зміст, маршрути передавання;

– інформація, що наявна в електронних інформаційних системах або їх частинах, мобільних терміналів систем зв'язку.

Під час проведення тимчасового доступу до речей і документів в операторів та провайдерів телекомунікацій слідчий, прокурор можуть отримати інформацію про: зв'язок, абонента, надання телекомунікаційних послуг, зокрема отримання послуг, їх тривалість, зміст, маршрути передавання тощо; ідентифікаційні ознаки кінцевого обладнання телекомунікацій (абонентський номер, SIM-карту, IMEI, MAC-адресу, IP-адресу тощо); розміщення ідентифікованого кінцевого обладнання телекомунікацій (за азимутом) у зоні дії певних базових станцій у відповідний час або його проміжок; прізвища, імена, по батькові й інші відомості про абонентів телекомунікаційних послуг; маршрути переданої інформації незалежно від виду телекомунікаційної мережі; вихідне з'єднання – номер сторони, з якою зв'язувалися, навіть якщо зв'язок не було встановлено; вхідне з'єднання – номер сторони, яка зв'язувалася, навіть якщо зв'язок не було встановлено; початок, кінець і тривалість з'єднання, яке відбулося без розкриття змісту переданої інформації; фактичне місце призначення та проміжний абонентський номер (якщо зв'язок було переадресовано) [12].

Тимчасовий доступ до речей і документів здійснюють в: офісах компаній – управителів коштів і компаній-забудовників; банківських установах; міських державних адміністраціях; інспекціях державного архітектурно-будівельного контролю; страхових компаніях, нотаріальних конторах; операторів і провайдерів телекомунікацій тощо.

Тимчасовий доступ до речей і документів проводять за ухвалою слідчого судді. Сторони кримінального провадження мають право звернутися до слідчого судді під час досудового розслідування чи суду під час судового провадження з клопотанням про тимчасовий доступ до речей і документів, за винятками, зазначеними в ст. 161 КПК України (виняток становлять лише речі й документи, до яких заборонено доступ) [1].

Слідчий має право звернутися із цим клопотанням за погодженням із прокурором.

Згідно з ч. 2 ст. 132 КПК України, клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів подають до місцевого суду, у межах територіальної юрисдикції якого перебуває орган досудового розслідування, що здійснює розслідування злочинів у сфері будівництва.

Розгляд слідчим суддею клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів регламентований ст. 163 КПК України та відбувається в судовому засіданні. Передбачено два порядки такого розгляду [13, с. 365].

Перший полягає в тому, що після отримання клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів слідчий суддя здійснює судовий виклик особи, яка ними володіє. У повістці про судовий виклик, яку слідчий суддя, суд надсилає цій особі, зазначають про обов'язок збереження речей і документів у тому вигляді, який вони мають на момент отримання судового виклику (ч. 3 ст. 163 КПК України). Слідчий суддя розглядає клопотання за участі слідчого, який подав клопотання, й особи, у володінні якої знаходяться речі та документи. Неприбуття за судовим викликом цієї особи без поважних причин або неповідомлення нею про причини неприбуття не є перешкодою для розгляду клопотання.

Другий порядок застосовують, якщо слідчий, який звернувся з клопотанням, доведе наявність достатніх підстав вважати, що наявна реальна загроза зміни або знищення речей чи документів. У такому разі клопотання може бути розглянуто слідчим суддею без виклику особи, у володінні якої вони знаходяться (ч. 2 ст. 163 КПК України). Однак науковці слушно зауважують, що довести наявність такої загрози можливо не завжди [5, с. 294; 14, с. 184]. Зволікання ж може призвести до знищення, приховування речей і документів.

Також КПК України не регламентує строків розгляду клопотання про застосування цього заходу забезпечення кримінального провадження. Згідно з роз'ясненням Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, це клопотання розглядають не пізніше ніж протягом трьох днів із дня його надходження до суду. У разі якщо особа, яка подала клопотання, обґрунтовує в ньому наявність реальної загрози зміни або знищення речей і

документів, слідчий суддя має невідкладно розглянути зазначене клопотання [15]. Однак якщо сторона, яка звернулась із клопотанням, довела наявність достатніх підстав вважати, що наявна реальна загроза зміни або знищення речей чи документів, клопотання слідчий суддя має розглядати невідкладно [16, с. 66].

Слідчий суддя постановляє ухвалу про надання тимчасового доступу до речей і документів, якщо, виконуючи вимоги ч. 5 ст. 163 КПК України, слідчий у своєму клопотанні доведе наявність достатніх підстав вважати, що ці речі або документи: 1) знаходяться або можуть знаходитись у володінні відповідної фізичної або юридичної особи; 2) самі або в сукупності з іншими речами й документами кримінального провадження, у зв'язку з яким подають клопотання, мають суттєве значення для встановлення важливих обставин у кримінальному провадженні; 3) не належать до документів, які містять охоронювану законом таємницю. Під час розгляду клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів, які містять охоронювану законом таємницю, слідчий зобов'язаний довести додаткову обставину. Відповідно до ч. 6 ст. 163 КПК України, слідчий суддя має постановити ухвалу про надання тимчасового доступу до речей і документів, які містять таку таємницю, якщо слідчий, крім обставин, передбачених ч. 5 цієї статті, доведе можливість використання як доказів відомостей, що містяться в цих речах і документах, та неможливість іншими способами довести обставини, які передбачають довести за їх допомогою.

Згідно з п. 7 ч. 1 ст. 164 КПК України, строк дії ухвали тимчасового доступу до речей чи документів не може перевищувати одного місяця з дня її постановлення. Однак КПК України не передбачає можливості продовження строку дії тимчасового доступу до речей і документів. Тому в тих випадках, коли потреби досудового розслідування вимагають залишення вилучених речей і документів у розпорядженні слідчого на триваліший строк для проведення процесуальних або слідчих (розшукових) дій, на ці речі й документи має бути накладено арешт майна в порядку, передбаченому главою 17 КПК України. Закінчення строку дії ухвали про застосування заходу забезпечення кримінального провадження свідчить про припинення цього заходу забезпечення та поновлення прав і

свобод особи, щодо якої його застосовували або інтересів якої він стосувався [17].

Порядок виконання ухвали слідчого судді (суду) також має певні особливості. Проведення тимчасового доступу до речей і документів передбачає декілька етапів – підготовчий, робочий та завершальний.

Перший етап – підготовчий – передбачає визначення його завдань і цілей, з'ясування відомостей про речі й документи, аналіз доказової інформації. Прийняття рішення про застосування цього заходу потребує наявності інформації, яку може бути отримано за допомогою як слідчих (розшукових), так і негласних слідчих (розшукових) дій. Необхідно зібрати інформацію про шукані речі та документи, що мають значення для кримінального провадження (найменування речі, документа, їхнє призначення, видові ознаки). Джерелами отримання таких відомостей є матеріали кримінального провадження (показання свідків, висновки експертиз, протоколи оглядів тощо), інші документи.

Також важливим є визначення місця та часу проведення тимчасового доступу до речей і документів. Слідчому необхідно визначити місце проведення тимчасового доступу: приміщення будівельної організації, проектної установи, підприємства, що відпускає будівельні матеріали, житлове приміщення. Також тимчасовий доступ до речей і документів доцільно проводити у фінансових підрозділах (зокрема бухгалтеріях), у керівників, складських приміщеннях, органах фінансового контролю, організаціях, які є контрагентами за цивільно-правовими договорами, в органах державного казначейства та кредитно-фінансових установах, а також вищих організаціях (розпорядників бюджетних коштів).

Слід визначити коло учасників тимчасового доступу до речей і документів. Під час розслідування злочинів, пов'язаних із порушенням будівельних норм і правил будівництва, доцільно залучати спеціаліста, який володіє спеціальними знаннями в галузі будівництва та може консультувати слідчого щодо тимчасового доступу до певних документів.

Другий етап є робочим, під час якого слідчий відповідно до ст. 165 КПК України виконує ухвалу слідчого судді про тимчасовий доступ до речей і документів. Згідно з ч. 2 ст. 165 КПК України, зазначена в ухвалі слідчого судді, суду особа зобов'язана пред'явити особі, про яку йдеться в ухвалі як про

володільця речей і документів, оригінал ухвали про тимчасовий доступ до речей, документів та вручити її копію.

Особа, яка зазначена в ухвалі слідчого судді, суду про тимчасовий доступ до речей і документів як володільць речей або документів, зобов'язана надати тимчасовий доступ до речей і документів особі, зазначеній у відповідній ухвалі слідчого судді, суду (ч. 1 ст. 165 КПК України).

Особа, яка пред'являє ухвалу про тимчасовий доступ до речей і документів, зобов'язана залишити володільцю опис речей і документів, які були вилучені на виконання ухвали слідчого судді, суду (ч. 3 ст. 165 КПК України).

Також на вимогу володільця особа, яка пред'являє ухвалу про тимчасовий доступ до речей і документів, має залишити копію вилучених документів. Копії виготовляють з використанням копіювальної техніки, електронних засобів володільця (за його згодою) або копіювальної техніки, електронних засобів слідчого.

Робочий етап тимчасового доступу передбачає огляд, ідентифікацію речей і документів, які видає особа, встановленням їх ідентичності об'єктам, зазначеним в ухвалі слідчого судді, копіюванням або вилученням (у разі необхідності). Якщо особа добровільно видає слідчому речі й документи, слідчий обмежується прийняттям виданого та не проводить подальших дій і заходів.

Якщо особа, яка зазначена в ухвалі слідчого судді як володільць речей і документів, відмовляється надати слідчому тимчасовий доступ до зазначених в ухвалі речей і документів, сторона кримінального провадження, якій надано право на доступ до речей і документів, може звернутися до слідчого судді (суду) з клопотанням про дозвіл на проведення обшуку. Слідчий суддя (суд) на підставі невиконаної ухвали має право постановити ухвалу про дозвіл на проведення обшуку згідно з положеннями КПК України з метою відшукання та вилучення зазначених речей і документів (ч. 1 ст. 166 КПК України) [17].

Слідчі судді відмовляють у задоволенні цього клопотання, мотивуючи тим, що згідно з ч. 2 ст. 236 КПК України обшук житла чи іншого володіння особи на підставі ухвали суду, слідчого судді має відбуватись у час, коли завдають найменшої шкоди звичайним заняттям особи, яка ними володіє.

Також часто на ухвалу слідчого судді про тимчасовий доступ до речей і документів надають довідки про крадіжку документів, довідки про знищення шляхом підпалу чи затоплення офісного приміщення, акти прийому-передачі документів на зберігання захиснику, що впливає на розумні строки розслідування. Тому коли проводять обшук у порядку ст. 166 КПК України, то документів здебільшого вже немає. Передусім це стосується інформації, що зберігається в електронних інформаційних системах, оскільки для знищення інформації потрібно декілька хвилин.

У деяких органах досудового розслідування напрацьовано практику дій, коли особа відмовляється виконати ухвалу слідчого судді про тимчасовий доступ до речей і документів, слідчі виставляють із числа працівників оперативних підрозділів охорону місця виконання цієї ухвали та негайно звертаються з клопотанням до слідчого судді за дозволом на обшук [18, с. 88].

Однак, на нашу думку, необхідно змінити підхід до регламентації питання про реагування на факт невиконання особою ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей і документів та надати повноваження слідчому в цьому випадку приймати рішення про обшук і вилучення документів з подальшим негайним сповіщенням прокурора та слідчого судді.

Тому статтю 163 КПК України слід доповнити положенням, згідно з яким слідчий суддя, приймаючи рішення про застосування цього заходу забезпечення кримінального провадження, має надати дозвіл на проведення обшуку, якщо особа не виконає обов'язок надати слідчому тимчасовий доступ до речей і документів.

Пропонуємо доповнити ст. 163 КПК України ч. 8 такого змісту:

«8. Слідчий суддя, суд в ухвалі про надання тимчасового доступу до речей і документів може дати дозвіл слідчому на проведення обшуку та вилучення речей та документів, якщо особа, у володінні якої знаходяться такі речі й документи, не виконає обов'язок надати слідчому тимчасовий доступ до речей і документів. У цьому випадку слідчий негайно, не пізніше ніж протягом 24 год, сповістить прокурора та слідчого суддю, який надав такий дозвіл».

Завершальний етап тимчасового доступу до речей і документів – процесуальна фіксація застосування цього заходу забезпечення кримінального провадження. Відповідно до ч. 3

ст. 165 КПК України, слідчий має скласти опис речей і документів, які були вилучені на виконання ухвали слідчого судді.

Тимчасовий доступ до речей і документів є важливою процесуальною дією під час розслідування злочинів у сфері будівництва. Типовими для зазначеної категорії проваджень предметами тимчасового доступу є такі носії доказової інформації: фінансова документація, локальні організаційні акти, документи, що характеризують виконання договірних зобов'язань, зокрема товаророзпорядчі документи, матеріальні цінності тощо. Однак на практиці часто постають проблеми під час проведення тимчасового доступу до речей і документів, передусім якщо особа не виконує обов'язок щодо надання слідчому тимчасового доступу до речей та документів, що потребує відповідного реагування з боку законодавця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
2. Куспись Б. Загальні ознаки тимчасового доступу до речей і документів як заходу забезпечення кримінального провадження / Б. Куспись // Национальный юридический журнал: теория и практика. – 2014. – С. 248–252.
3. Кримінальний процес : підручник / [Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін. ; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило]. – Харків : Право, 2013. – 824 с.
4. Кримінальний процес : підручник / [за заг. ред. В. В. Коваленка, Л. Д. Удалової, Д. П. Письменного]. – Київ : Центр учб. літ., 2013. – 544 с.
5. Гловюк І. В. Тимчасовий доступ до речей і документів як захід забезпечення кримінального провадження, спрямований на збирання та перевірку доказів / І. В. Гловюк, С. В. Андрусенко // Порівняльно-аналітичне право. – 2013. – № 3–2. – С. 293–296.
6. Науково-практичний коментар до Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року / за ред. О. М. Банчука, Р. О. Куйбіди, М. І. Хавронюка. – Харків : Фактор, 2013. – 1072 с.

7. Розгляд слідчим суддею клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження: узагальнення судової практики Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 7 лют. 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

8. Особенности первоначального этапа расследования хищений бюджетных денежных средств при заключении государственных контрактов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://barton.ru/rassledovaniya-xishhenij-goskontraktov.html>. – Загл. с экрана.

9. Хищения в строительных предприятиях – лицензированная охрана [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [www.licsecurity.ru /chisheniya-v-stroitelnich-predpriyatiya](http://www.licsecurity.ru/chisheniya-v-stroitelnich-predpriyatiya). – Загл. с экрана.

10. Мороз В. Хищения и воровство в строительстве: как с ними бороться [Электронный ресурс] / В. Мороз // Генеральный директор: персональный журнал руководителя. – Режим доступа: <http://www.gd.ru/articles/3963-hishcheniya-i-vorovstvo-v-stroitelstve>. – Загл. с экрана.

11. Руководство для следователя и дознавателя по расследованию отдельных видов преступлений : в 2 ч. Ч. 2 [Электронный ресурс] / под ред. О. И. Цоколовой, Н. Е. Муженской, Г. В. Костылевой. – Режим доступа: <https://books.google.com.ua/books?id=76z2Wmsug4EC&pg=PT2&pg=PT2&dq=6.%09>. – Загл. с экрана.

12. Використання інформації, яка знаходиться в операторів та провайдерів телекомунікацій, їх транспортних телекомунікаційних мережах, під час розслідування злочинів : метод. рек. / [С. С. Чернявський, Д. О. Алексєєва-Процюк та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2013. – 70 с.

13. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / [відп. ред.: С. В. Ківалов, С. М. Міщенко, В. Ю. Захарченко]. – Харків : Одиссей, 2013. – 1104 с.

14. Татаров О. Ю. Застосування деяких положень нового КПК України потребує унормування / О. Ю. Татаров // Митна справа. – 2013. – № 4 (88). – Ч. 2. – Кн. 1. – С. 182–187.

15. Про деякі питання здійснення слідчим суддею першої інстанції судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб під час застосування заходів забезпечення

кримінального провадження [Електронний ресурс] : інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 5 квіт. 2013 р. № 223-558/0/4-13. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/v0558740-13>. – Назва з екрана.

16. Маланчук П. М. Практичні аспекти застосування тимчасового доступу до речей і документів як заходу забезпечення кримінального провадження / П. М. Маланчук // Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2014. – № 2 (11). – С. 65–68.

17. Сліпченко В. І. Тимчасовий доступ до речей і документів: процесуальний порядок отримання / В. І. Сліпченко // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2013. – № 2. – С. 507–514.

18. Калужна О. Тактика збирання речей і документів як доказів у кримінальному провадженні / О. Калужна // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2015. – № 2. – С. 83–90.

REFERENCES

1. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: vid 13 kvit. 2012 r. No. 4651-VI [Criminal Procedure Code of Ukraine from April 13, 2012, No. 4651-VI]. (n.d.). *rada.gov.ua*. Retrieved from <http://www.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
2. Kuspys, B. (2014). Zahalni oznaky tymchasovoho dostupu do rechei i dokumentiv yak zakhodu zabezpechennia kryminalnogo provadzhenia [Common symptoms temporarily access objects and documents provide a measure of criminal proceedings]. *Nacionalnyi iuridicheskyy zhurnal: teoriia i praktika, National legal journal: theory and practice*, 248-252 [in Ukrainian].
3. Hroshevyi, Yu.M., Tatsii, V.Ya., & Tumaniants, A.R. (et al.) (2013). *Kryminalnyi protses [Criminal Procedure]*. (V.Ya. Tatsiia, Yu.M. Hroshevoho, O.V. Kaplinoi, O.H. Shylo (Ed.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
4. Kovalenko, V.V., Udalova, L.D., & Pysmennyi, D.P. (Eds.). (2013). *Kryminalnyi protses [Criminal Procedure]*. Kyiv: Tsentri uchb. lit. [in Ukrainian].
5. Hloviuk, I.V., & Andrusenko, S.V. (2013). Tymchasovyi dostup do rechei i dokumentiv yak zakhid zabezpechennia kryminalnogo provadzhenia, spriamovanyi na zbyrannia ta perevirku dokaziv [Temporary access to objects and documents as a measure to ensure the criminal proceedings aimed at collecting and verifying evidence]. *Porivnialno-analitychne pravo, Analytical Comparative Law*, 3-2, 293-296 [in Ukrainian].
6. Banchuk, O.M., Kuibida, R.O., & Khavroniuk, M.I. (Ed.). (2013). Naukovo-praktychnyi komentar do Kryminalnogo protsesualnogo kodeksu Ukrainy: vid 13 kvitnia 2012 roku [Scientific and practical commentary to the Criminal Procedure Code of Ukraine from April 13, 2012]. Kharkiv: Faktor [in Ukrainian].

7. Rozghliad slidchym suddeiu klopotan pro zastosuvannia zakhodiv zabezpechennia kryminalnogo provadzhennia: uzahalnennia sudovoi praktyky Vyschym spetsializovanim sudom Ukrainy z rozghliadu tsyvilnykh i kryminalnykh sprav vid 7 liut. 2014 r. [Consideration investigating judge applications to ensure application of the criminal proceedings, generalization of judicial practice specialized Supreme Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases of February 7, 2014]. (n.d.). *rada.gov.ua*. Retrieved from <http://www.rada.gov.ua> [in Ukrainian].

8. Osobennosti pervonachalnogo etapa rassledovaniia hiscenii budzhetnyh denezhnyh sredstv pri zakliuchenii gosudarstvennyh kontraktov [Peculiarities of the initial stage of the investigation of the theft of budget funds during the conclusion of state contracts]. (n.d.). *barton.ru*. Retrieved from <http://barton.ru/rassledovaniya-xishhenij-goskontraktov.html> [in Ukrainian].

9. Hischeniia v stroitelnyh predpriatiiah - licenzirovannaia ohrana [Theft in construction companies - licensed protection]. (n.d.). *licsecurity.ru*. Retrieved from www.licsecurity.ru/chisheniya-v-stroitelnich-predpriatiya [in Ukrainian].

10. Moroz, V. Hiscenii i vorovstvo v stroitelstve: kak s nimi borotsia [E Theft and theft in construction: how to deal with them]. *Generalnyi direktor: personalnyi zhurnal rukovodyteli, General Director: personal journal of the head*. Retrieved from <http://www.gd.ru/articles/3963-hishcheniya-i-vorovstvo-v-stroitelstve> [in Ukrainian].

11. Cokolova, O.I., Muzhenska, N.E., Kostileva, H.V. (Ed.). *Rukovodstvo dlia sledovatelii i doznavatelii po rassledovaniu otdelnykh vidov prestuplenii [A guide for the investigator and investigator for the investigation of certain types of crimes]*. Retrieved from <https://books.google.com.ua/books?id=76z2Wmsug4EC&pg=PT2&lpg=PT2&dq=6.%09> [in Russian].

12. Cherniavskiy, S. S., & Aliksieieva-Protsiuk, D.O. (et al.). *Vykorystannia informatsii, yaka znakhodytsia v operatoriv ta provaiderv telekomunikatsii, ikh transportnykh telekomunikatsiinykh merezhakh, pid chas rozsliduvannia zlochyv [Using information found in the telecommunication carriers and providers, their transport telecommunication networks in the investigation of crimes]*. Kyiv: Nats. akad. vnutr. sprav [in Ukrainian].

13. Kivalov, S.V., Mischenko, S.M., & V.Yu. Zakharchenko. (Eds.). (2013). *Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Naukovo-praktychnyi komentar [The Criminal Procedure Code of Ukraine: Scientific-practical commentary]*. Kharkiv: Odissei [in Ukrainian].

14. Tatarov, O.Yu. (2013). Zastosuvannia deiakykh polozhen novoho KPK Ukrainy potrebuie unormuvannia [Application of certain provisions of the new Criminal Procedure Code of Ukraine requires normalization]. *Mytna sprava, Customs business*, 4(88) (part 2), (pp. 182-187) [in Ukrainian].

15. Informatsiinyi lyst Vyschoho spetsializovanoho sudu Ukrainy z rozghliadu tsyvilnykh i kryminalnykh sprav pro deiaki pytannia zdiisnennia slidchym suddeiu pershoi instantsii sudovoho kontroliu za dotrymanniam prav, svobod ta interesiv osib pid chas zastosuvannia zakhodiv zabezpechennia kryminalnogo provadzhennia: vid 5 kvit. 2013 r. No. 223-558/0/4-13 [Newsletter High Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases on some issues of investigating judge of the first instance court control over observance of rights, freedoms and interests of individuals in applying measures to ensure criminal proceedings from April 5, 2013, No. 223-558/0/4-13]. (n.d.). *zakon3.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/v0558740-13> [in Ukrainian].

16. Malanchuk, P.M. (2014). Praktychni aspekty zastosuvannya tymchasovoho dostupu do rechei i dokumentiv yak zakhodu zabezpechennia kryminalnogo provadzhennia [Practical application of temporary access to objects and documents provide a measure of criminal proceedings]. *Pravovyi visnyk Ukrainiskoi akademii bankivskoi spravy, Legal Gazette Ukrainian Academy of Banking*, 2(11), 65-68 [in Ukrainian].

17. Slipchenko, V.I. (2013). Tymchasovyi dostup do rechei i dokumentiv: protsesualnyi poriadok otrymannia [Temporary access to objects and documents, procedural order receipt]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav, Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk National University of Internal Affairs*, 2, 507-514 [in Ukrainian].

18. Kaluzhna, O. (2015). Taktyka zbyrannia rechei i dokumentiv yak dokaziv u kryminalnomu provadzhenni [Tactics collecting objects and documents as evidence in criminal proceedings]. *Visnyk Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy, Bulletin of the National Academy of Prosecution of Ukraine*, 2, 83-90 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 20.04.2017

Zapototskyi A. – *Ph.D in Law, Researcher of the Scientific Laboratory on the Problems of Pre-Trial Investigation of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine*

Characteristics of Temporary Access to Items and Documents in the Course of Pre-Trial Investigation of Construction Crimes

Article clarifies the characteristics of temporary access to items and documents in the course of pre-trial investigation of construction crimes along with specification of separate temporary access subjects in the abovementioned crime category and focuses on tactical aspects of relevant procedures.

It is identified that temporary access to items and documents is an important procedural step in the course of construction crimes investigation. Typical sources of evidence data in the abovementioned procedural category comprise financial documents, local organizational acts, contractual documents (shipping documentation, valuables etc). Though in actual practice specific complications may obstruct the ensuring of temporary access to items and documents especially when person fails to perform the obligation of authorizing the investigator with temporary access to items and documents which requires adequate legislator's response.

It is offered to change the approach to regulation of response to person's failure to perform the obligation of authorizing the investigator with temporary access to items and documents (according to court ruling) and right to initiate search and seizure of mentioned objects upon immediate notification of prosecutor and judge – therefore it is deemed appropriate to amend the Article 163 of the Criminal Code of Ukraine by additional provision stating that judge must issue a permission for search procedure in case if person fails perform the obligation of authorizing the investigator with temporary access to items and documents.

Keywords: offense, construction, documents, falsification, illegitimate acquisition, money.